

Arbeidstid for leger

Arbeidsmiljøloven gjelder også for leger, men leger er unntatt fra noen av arbeidsmiljølovens bestemmelser der det er gjort avtale om dette med Legeforeningen.

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Ofte hører man arbeidsgiversiden argumentere med at legene er unntatt fra arbeidsmiljøloven, særlig arbeidstidsbestemmelsene som følger av loven. Leger er imidlertid kun unntatt fra arbeidsmiljøloven i den grad Legeforeningen har avtalt unntak. De unntakene som er avtalt i sykehussektoren fremgår av de såkalte vernebestemmelsene i A2 § 3.5.3 for Spekter-sektoren (tidligere NAVO-sektoren), og særavtalen § 3.5.3 i HSH-sektoren (Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon). Arbeidsmiljøloven gjelder altså også for leger.

Vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene innebærer at man innenfor rammene i en tjenesteplan kan arbeide inntil 19 beregnede timer per vakt/døgn, at ingen arbeidsuke skal overstige 60 timer, at hver enkelt arbeidsuke skal inneholde minimum 28 timers sammenhengende fritid, og at det mellom to arbeidsperioder skal være en arbeidsfri periode på minimum åtte timer.

Utover dette kan partene lokalt avtale annen ordning. Partene lokalt er foretakstilttsvalgt på vegne av legene på den ene side og arbeidsgiver på den annen side. Tilttsvalgt på et lavere nivå eller den enkelte lege kan ikke avtale unntak fra vernebestemmelsene. Vernebestemmelsene gir altså adgang til at leger kan arbeide langt utover det arbeidsmiljøloven tillater. Tabell 1 viser vernebestemmelsene i forhold til arbeidsmiljølovens utgangspunkt.

Dagarbeidere med vaktjeneste

Leger er dagarbeidere med vaktjeneste, noe som er uttrykkelig fastsatt i A2 § 3.1. Dette er et viktig prinsipp i legers arbeidstidsordninger og tatt inn for å ivareta kravet til faglighet. Uten dagarbeid som prinsipp vil ikke utdanning av spesialister kunne gjennomføres på en hensiktsmessig måte, og flyten i pasientbehandlingen vil fragmenteres. Derfor er det også avtalt at 20 timer i gjennomsnitt per uke skal legges i tidsrommet kl 7–17 i ukens fem første dager.

Alminnelig arbeidstid er enten 35,5 eller 37,5 timer per uke. I tillegg kan arbeidsgiver pålegge inntil 2,5 timer per uke, slik at det reelt er tale om arbeidspålegg på 38–40 timer i gjennomsnitt per uke. Lønn for dette arbeidet er inkludert i den faste månedslønnen.

Vaktarbeid

Vaktarbeid knytter seg til sykehusenes ansvar for å dekke behovet for øyeblikkelig hjelp på kvelds- og nattetid og i helger når diagnostikk og behandling ikke forsvarlig kan utsettes til ordinær arbeidsdag. Vakten kan organiseres som tilstedevakt eller hjemnevakt. Tilstedevakt skal som hovedregel beregnes i forholdet 1 : 1. Begrepet «hovedregel» innebærer at det er svært få unntak som kan aksepteres. Legeforeningen har anført at det kan etableres tilstedevaktordninger med 1 : 3-beregning kun i de tilfellene der det er enighet om dette mellom partene lokalt. Dette synspunktet har støtte i EF-domstolens praksis i flere dommer om tolkingen av EUs arbeidstidsdirektiv. Direktivet er en del av norsk rett og har således

også betydning for norske forhold. Hjemnevakt beregnes i forholdet 1 : 4.

Vaktene er en viktig del av sykehusenes basisfunksjon og skal derfor ligge plassert i de første 38–40 timene i tjenesteplanen. Denne del av tjenesteplanen kalles for A-plan. Det som avgjør om ordinær arbeidsuke skal være 38 eller 40 timer, er plasseringen av vakttiden. Dersom det er vakt i tidsrommet mellom kl 20 og kl 6, har underordnede leger krav på 38 timers arbeidsuke. Det samme gjelder overleger, forutsatt at de har tilstedevakt eller at det også er avtalt hjemnevakt.

Utvidet tjeneste og overtidsarbeid

Arbeidstid utover 38–40 timer kan avtales med den enkelte lege, såkalt utvidet tjeneste/arbeidstid (UTA). Det vanligste er at tillitsvalgte i forbindelse med inngåelse av tjenesteplan også avtaler rammene for utvidet tjeneste/arbeidstid. Dernest skal den enkelte lege akseptere ordningen. Man kan ikke kreve at leger arbeider mer enn 38–40 timer i uken, men på den annen side er det vanlig at leger gjør dette.

Utvidet tjeneste/arbeidstid hører til en del av tjenesteplanen som kalles U-plan. Poenget med inndeling i A-plan og U-plan er at det ikke skal være nødvendig å si opp tjenesteplanen dersom en lege sier opp sin avtalte utvidede tjeneste/arbeidstid. Slik sett vil vaktordninger fungere uavhengig av hvor mange leger som har utvidet tjeneste/arbeidstid.

Det er ikke avtalt unntak for overtid i tariffavtalen. Det er uttrykkelig sagt i A2 § 3.6.1 at overtidsarbeid anvendes i overensstemmelse med arbeidsmiljølovens bestemmelser om overtid. Adgangen til å pålegge overtidsarbeid er begrenset til ti timer per uke, 25 timer per fire uker og 200 timer per år. Disse bestemmelsene knytter seg til overtidsarbeid isolert sett. Overtidsarbeid vil være alt arbeid som ikke står på den enkeltes tjenesteplan. I tillegg til dette kan arbeidsgiver ikke pålegge overtid som sammen med alminnelig arbeidstid overstiger 13 timer per døgn eller 48 timer per uke.

Bjørn Ove Kvavik

bjorn.ove.kvavik@legeforeningen.no
Forhandlings- og helseerettsavdelingen
Den norske legeforening
Postboks 1152 Sentrum
0107 Oslo

Manuskriptet ble mottatt 27.4. 2007 og godkjent 18.6. 2007. Medisinsk redaktør Petter Gjersvik.

Tabell 1 Vernebestemmelsene for sykehusleger i forhold til arbeidsmiljølovens utgangspunkt

Arbeidsmiljølovens utgangspunkt	Vernebestemmelser etter tariffavtalen
Ikke overstige ni timer i løpet av 24 timer	Maksimalt 19 beregnede timer per vakt/døgn
Ikke overstige 40 timer i løpet av sju dager	Ingen arbeidsuke skal overstige 60 timer
Skal ha 35 timer sammenhengende arbeidsfri i løpet av sju dager	Hver enkelt arbeidsuke skal inneholde minimum 28 timers sammenhengende fritid
Minst 11 timer sammenhengende arbeidsfri i løpet av 24 timer	Mellom to arbeidsperioder skal det være en arbeidsfri periode på minimum åtte timer